

УДК 342.5:002.6

ГАЛИНСЬКА К.Ю., здобувач наукового ступеня,
кафедра адміністративного права та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ОБНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Анотація. Статтю присвячено визначенню засобів оновлення законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку. Визначаються проблеми сучасного законодавства. Акцентується увага на необхідності його модернізації. Формулюються пропозиції та рекомендації щодо його удосконалення.

Ключові слова: інформаційний правопорядок, інформаційна сфера, порушення інформаційного правопорядку, об'єкти інформаційної сфери.

Аннотация. Статья посвящена определению средств обновления законодательства по вопросам обеспечения информационного правопорядка. Определяются проблемы современного законодательства. Акцентируется внимание на необходимости его модернизации. Формулируются предложения и рекомендации по его усовершенствованию.

Ключевые слова: информационный правопорядок, информационная сфера, нарушение информационного правопорядка, объекты информационной сферы.

Summary. The article is devoted to the determination of means of update of legislation on the issues of providing the information law and order. The problems of modern legislation are determined. The necessity of its modernization is accented. Suggestions and recommendations on its improvement are formulated.

Keywords: information law and order, information sphere, violation of information law and order, objects of information sphere.

Постановка проблеми. За сучасних умов в Україні, як і в інших країнах світу, при створенні нових інформаційних технологій, у результаті інтелектуальної діяльності, виникають насичені найрізноманітнішими відомостями інформаційні об'єкти, що характеризуються національним значенням. Це можуть бути методики робіт, перспективні технічні рішення, результати маркетингових досліджень тощо. У наш час інформація є першоосною життя сучасного суспільства, предметом та продуктом його діяльності, а процес створення, накопичення, збереження, передачі та її обробки стимулює прогрес в сфері електронно-обчислювальної техніки, засобів телекомунікацій та зв'язку. З техніко-технологічними досягненнями сучасності державні кордони практично стають прозорими для обігу інформації. При цьому, чим більше зазначена сфера залучається в комерційний обіг, тим більше виникає потреба у захисті інтересів власників інформаційних об'єктів та їх користувачів, тобто забезпеченні інформаційного правопорядку.

Проблема забезпечення інформаційного правопорядку має багато аспектів, серед яких найважливішими є: визначення правового статусу інформаційної сфери як соціального ресурсу, юридичне закріплення права на захист інформаційних об'єктів, створення правових гарантій реалізації цього права з метою упорядкування інформаційних відносин. У зв'язку з цим сутність змісту інформаційного правопорядку продовжує викликати багато дискусій, незважаючи на те, що в Україні існує певна правова база для практичної реалізації громадянами наданого їм конституційного права як на інформацію, так і на її захист.

Дослідженням різних складових інформаційної сфери, а також питаннями інформаційного права активно займалися російські правники: І. Бачило, В. Копилов, В. Лопатін, М. Рассолов, Д. Сорокін, С. Чанов та ін. В Україні досліджувані питання порушувались у працях таких учених як: І. Арістова, К. Беляков, В. Белєвцева, В. Брижко, Н. Гусакова, О. Дзьобань, Л. Коваленко, В. Настюк, Б. Кормич, А. Марущак, В. Пилипчук, В. Фурашев, М. Швець, В. Шкарупа та ін.

Проте, аналіз сучасної юридичної літератури показує, що проблеми правового забезпечення інформаційного правопорядку, а також напрями їх вирішення не достатнім чином визначені.

Метою статті є визначення напрямів оновлення законодавства України з питань забезпечення інформаційного правопорядку.

Виклад основного матеріалу. Сучасне законодавство України при достатньо значній кількості нормативно-правових актів з питань регулювання інформаційного правопорядку, ступінь розбудови та розвитку правової бази щодо інформаційної сфери в Україні не є недостатнім. Причинами такого стану можна вважати низький рівень інформатизації; повільне створення розгалуженої інформаційної інфраструктури для належного захисту інформації, зокрема з використанням мережі Інтернет; недостатній рівень державної підтримки запровадження зворотного зв'язку “власник (користувач) інформації – орган виконавчої влади” тощо. Тому, потребу оновлення законодавства у цій сфері обумовлює, передусім, характер суспільних відносин в інформаційній сфері, насамперед відносин держави, влади і громадянина, з огляду на конституційне положення щодо того, що інформаційні права людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1, с. 24-25].

Свою вірність гуманістичним, демократичним принципам Україна підтвердила у 1996 році в Конституції України, закріпивши загально визнані світовою спільнотою права людини і основоположні свободи, у тому числі й право на інформацію та її захист.

Аналіз чинного законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку показує, що йому бракує системності, яка може бути досягнута тільки за умови його узгодженості з Конституцією України та іншими законодавчими актами. Так, аналіз Закону України “Про інформацію” [5] виявляє певну кількість його недоліків. Зокрема, закон застосовується не тільки до відносин між громадянами і органами державної влади, а й до відносин громадських організацій, приватних підприємств, тобто до відносин між недержавними суб'єктами інформаційного права. Така ситуація певною мірою не відповідає Конституції України, оскільки вищезазначені правовідносини регулюються положеннями цивільного або господарського, а не адміністративного (інформаційного) права, і в разі виникнення спорів між ними рішення приймаються судами у порядку цивільного судочинства [4, с. 117]. Вирішення цієї проблеми полягає у розмежуванні предмету регулювання системи інформаційного законодавства, Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кодексу України про адміністративне судочинство. Зазначеним повинні бути встановлені відповідні інформаційні режими, а саме: доступ до різних видів інформації з обмеженим доступом, захист різних видів інформації, обмеження доступу та використання об'єктів інформаційної сфери в умовах кризових явищ.

Слід особливо відзначити, що чинне інформаційне законодавство України є не тільки недосконалим, а й у зв'язку з його недостатньою юридичною дією також і неспроможним унормувати певні види проваджень у справах про порушення інформаційного правопорядку, які б відповідали європейським стандартам. Наприклад, воно потребує корегування з урахуванням відповідних положень Директиви 97/66/ЄС

Європейського парламенту і Ради від 15 грудня 1997 р. “Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційному секторі” [2].

Важливим напрямом оновлення законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку є чітке визначення видів інформації з обмеженим доступом та відповідне їх правове регулювання шляхом віднесення до відповідного законодавчого акту.

На цей час держава має не тільки внести зміни до законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку з метою уникнення неоднозначного тлумачення інформаційно-правових норм, особливо тих, що регулюють провадження у справах про порушення інформаційного правопорядку, але й підвищення вимог до посадових осіб, особливо тих, які уповноважені здійснювати таке провадження. Ці особи повинні щонайменш на крок випереджати правопорушників у знанні законодавства та інформаційних технологій, а також процедурного порядку визнання інформації, яка набуває статусу “з обмеженим доступом” як в умовах звичайного функціонування держави, так і під час кризових явищ.

Інші шляхи, спрямовані на оновлення законодавчого забезпечення інформаційного правопорядку в Україні можна знайти у наступних рекомендаціях В.Я. Настюка та В.В. Белєвцевої [4, с. 118-119], зокрема:

- кваліфікація адміністративних правопорушень у сфері інформаційного правопорядку – це визначення конкретної сутності певного проступку, його фактичних об’єктивних і суб’єктивних ознак, встановлення їх тотожності юридичним об’єктивним і суб’єктивним ознакам, які закріплені в законодавстві з питань забезпечення інформаційного правопорядку;

- визначення об’єкта адміністративних правопорушень у сфері інформаційного правопорядку, що, у свою чергу, передбачає необхідність здійснити кваліфікацію норм, які регулюють відносини адміністративної відповідальності, а також від інших характеристик конкретного правопорушення;

- виокремлення групи норм, що визначають проступки, які посягають на інформаційний правопорядок, зокрема: норми, що встановлюють відповідальність за посягання на інформаційний правопорядок як складову інформаційної безпеки – здійснення контролю, надання доступу, реєстрації інформаційних ресурсів, криптографічний і технічний захист; норми, що встановлюють відповідальність за порушення інформаційного правопорядку в аспекті доступу до державної, службової таємниці та конфіденційної інформації.

За дослідженнями В.Я. Настюка, з метою належного забезпечення інформаційного правопорядку необхідно у законотворчій діяльності зосередити увагу на [4, с. 121-122]:

- на відповідності законів міжнародним нормам захисту інформаційних прав людини, які забезпечували б надійних захист інформації;

- на законах, які не повинні бути переважані декларативними положеннями, яким притаманний суто інформаційний характер та які не мають нормативного навантаження, тобто не визначають конкретних прав та обов’язків учасників інформаційних відносин;

- на розробленні механізму відновлення порушених інформаційних прав громадянина, людини, юридичних осіб;

- на розкритті поняття “порушення інформаційного правопорядку” як об’єкту адміністративно-правових відносин тощо.

Разом з тим, необхідно законодавчо закріпити наступні положення:

- щодо використання сучасних інформаційних технологій у процесі захисту відповідних видів інформації;

- щодо переліку документів, які посвідчують професійну належність журналіста, поняття “оціночне судження”, випадки, у яких журналісту забороняється збирати та поширювати інформацію у районах стихійного лиха, катастроф чи інших надзвичайних подій, масових заворушень, збройних конфліктів, проведення антитерористичних операцій тощо;

- щодо необхідності формалізації суб’єкта інформаційної сфери, адже відповідно до положень Закону України “Про інформацію”, ними повинні виступати: фізичні та юридичні особи, об’єднання громадян, суб’єкти владних повноважень (ст. 4 Закону) [5]. Тобто, доцільно було б доповнити дану статтю визначенням поняття суб’єкта інформаційних відносин з відповідним тлумаченням ознак кожного з його видів;

- щодо внесення в структуру Особливої частин КУпАП окремої глави, яка б містила вичерпний перелік порушень інформаційного правопорядку;

- щодо передбачення адміністративної відповідальності посадових осіб за порушення законів України “Про інформацію” та “Про захист персональних даних”.

Л.П. Коваленко у своїх наукових наробках вважає за доцільне формування інформаційного законодавства, яке б не суперечило іншим нормативно-правовим актам, насамперед Основному закону України; створення на рівні законодавства умов для проведення і швидкого впровадження вітчизняних результатів наукових досліджень у галузі перспективних комп’ютерних технологій на рівні інноваційних проектів у всі сфери суспільної діяльності, з урахуванням потреб ринку; у практичній діяльності щодо нормотворчості обов’язково слід дотримуватися таких принципів, як своєчасне ухвалення нормативно-правового акту; пакетна підготовка нормативно-правових актів, які регламентують конкретні суспільні стосунки; строге дотримання правил законодавчої техніки; у національному інформаційному законодавстві системоутворюючим чинником повинен стати Інформаційний кодекс України, який об’єднав би положення міжнародних актів, ратифікованих Україною [3].

Висновки.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що за сучасних умов розвитку Української держави лише розвиток інформаційного законодавства може стати основою для успішного удосконалення інформаційної інфраструктури і подальшого поліпшення системи інформаційного правопорядку. Відсутність повного пакету законів з питань забезпечення інформаційного правопорядку стає перешкодою в оновленні та модернізації інформаційної інфраструктури, знижує можливість додаткового фінансування з боку приватних інвесторів, надійність роботи інформаційної інфраструктури і створює невпевненість і недовір’я усього кола учасників інформаційних правовідносин. Основними особливостями оновлення законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку, на нашу думку, є:

- необхідність обліку нових тенденцій при визначенні завдань законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку та його окремих напрямів;

- законодавча підтримка вільного доступу до інформаційних ресурсів і інформаційної інфраструктури, інформаційна відвертість;

- надмірність та одночасна сегментарність національної законодавчої бази.

Вирішення вказаних проблем може бути здійснене за рахунок наступних заходів у законодавчій сфері:

- розробка нових законів, що доповнять сучасне законодавство у сфері забезпечення інформаційного правопорядку, застосування інформаційних ресурсів, використання повного спектру інформаційної інфраструктури тощо;

- узгодження чинних законодавчих актів у сфері забезпечення інформаційного правопорядку із законодавством інших сфер життєдіяльності;
- розробка підзаконних актів і керівних матеріалів, що забезпечують правозастосування існуючого законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку;
- активна участь представників громадськості у розробці міжнародного законодавства у сфері інформаційних правовідносин і узгодження національного законодавства з міжнародним.

Реалізація кожного напряму, навіть в умовах реорганізації законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку, стикається з певними протиріччями. Однак, поступове і постійне здійснення цих дій дозволить реалізувати принцип безперервного удосконалення законодавства з питань забезпечення інформаційного правопорядку, оновлення інформаційної інфраструктури, логічність і цілеспрямованість якісної роботи з інформаційними ресурсами для суб'єктів інформаційної сфери.

Також зазначимо, що формальних вимог до забезпечення інформаційного правопорядку немає, оскільки не існує такого юридичного поняття. Труднощі у захисті інформаційного правопорядку сьогодні полягають не стільки у технічній площині (як захистити), скільки в організаційно-правовій. З метою забезпечення інформаційного правопорядку та надійного захисту об'єктів інформаційної сфери достатньо лише розробити заходи інформаційної політики та запровадити процес моніторингу дотримання реалізації завдань новоствореного міністерства інформаційної політики.

Використана література:

1. Гусакова А.Н. Необходимость совершенствования информационного законодательства : материалы Международной научной конференции студентов, магистрантов и аспирантов и секции “Юридические науки”, Республиканской научной конференции студентов и аспирантов вузов Республики Беларусь “НИРС – 2011” [“Актуальные вопросы современной правовой науки”], (Минск, 4 – 5 ноября. 2011 г.) ; редкол. О.И. Чуприс (отв. ред.) и др. – Минск : Изд. Центр БГУ, 2012. – 247 с.
2. Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційному секторі : Директива 97/66/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 15.12.1997 р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Коваленко Л.П. Пути совершенствования информационного законодательства // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов, 2013. – Режим доступа : [//www.jurnal.org/articles/2013/uri132.html](http://www.jurnal.org/articles/2013/uri132.html).
4. Настюк В.Я. Адміністративно-правовий захист інформації : проблеми та шляхи вирішення : монографія / В.Я. Настюк, В.В. Белєвцева. – К. : “Право України” ; – Х. : “Право”, 2013. – 128 с. – (Наук. зб. “Академічні правові дослідження”. Додаток до юридичного журналу “Право України”. – Вип. 28).
5. Про інформацію : Закон України від 02.10.92 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 48. – Ст. 650.

Рецензент: Настюк В.Я., доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
Заслужений діяч науки і техніки України

~~~~~ * * * ~~~~~